

Uresničevanje ciljev Nacionalnega gozdnega programa po meri lastnika?

Customized Realization of National Forest Program Goals?

Andrej ANDOLJŠEK

Izvleček:

Andoljšek, A.: Uresničevanje ciljev Nacionalnega gozdnega programa po meri lastnika? *Gozdarski vestnik*, 67/2009, št. 7–8. V slovenščini z izvlečkom v angleščini. Prevod Breda Misja, lektoriranje slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Prispevek obravnava Nacionalni gozdni program s stališča lastnika gozda. Predstavi dileme med lastniškimi in družbenimi interesi z okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika.

Ključne besede: nacionalni gozdni program, lastnik gozda, večnamenskost gozda.

Abstract:

Andoljšek, A.: Customized Realization of National Forest Program Goals? *Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry)*, 67/2009, vol. 7-8. In Slovenian, abstract in English. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The article deals with the National Forest Program from the view-point of the forest owner. It presents the dilemmas arising from the owners' and public interests from the environmental, economic and social aspect.

Key words: National Forest Program, forest owner, multi-use of forest

1 UVOD

Nacionalni gozdni program je kot strateški dokument začrtal politiko gozdarstva na načelu trajnosti, sonaravnosti in večnamenskosti. Ta tradicija, ki se je v večini pokazala kot dobra, naj bi se ohranila tudi v prihodnje. Tudi zasebni lastniki gozdov so jo večinoma sprejeli za svojo in le malo je teženj za spremembo koncepta gospodarjenja. Konec koncev je zdajšnje stanje gozdov, ki ga opredeljujemo pozitivno, zasluga tudi skrbnega gospodarjenja lastnikov gozdov. Kljub ugodnemu stanju pa je še veliko stvari, s katerimi ne moremo biti zadovoljni.

Resolucija o Nacionalnem gozdnem programu obravnava tri vsebinske sklope: okoljski vidik, gospodarski vidik in družbeni vidik. V prispevku bomo obravnavali uresničevanje ciljev po teh sklopih z vidika lastnika gozda. Seveda je dobro leto in pol po sprejetju Resolucije o nacionalnem gozdnem programu prekratko obdobje, da bi lahko govorili o kakšnih izrazitih težnjah.

2 OKOLJSKI VIDIK

V Sloveniji je kar polovico vseh gozdov v območjih Natura 2000. Nekatera območja so z uredbo opredeljena tudi kot varovalni gozdovi in gozdni rezervati. Tako je delež gozdov, kjer je potreben prilagojen način gospodarjenja, zelo velik. Pri tem se postavlja vprašanje, ali je izdelan ustrezen sistem nadomestil za prilagojen način gospodarjenja in omejevanje uživanja lastnine. Kako to poteka v praksi? Slej ali prej bo nastal konflikt interesov in morali bi imeti natančno definirane vzvode za reševanje le-teh.

Za območja Natura 2000 nekateri strokovnjaki zatrjujejo, da so to območja velikih priložnosti. Doslej lastniki gozdov še niso spoznali prednosti (če sploh obstajajo), le za vse posege v gozdni prostor potrebujejo poleg vseh dovoljenj še presojo vplivov na okolje.

Pestrost avtohtonih prostoživečih živali je naravna vrednota. Vendar je treba poudariti,

A. A., univ. dipl. inž. gozd., Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije

da so populacije nekaterih vrst, čeprav so lovne, prevelike in povzročajo škodo na kmetijskih površinah in v gozdovih. V velikem delu Slovenije je še vedno zelo velika objedenost gozdnega mladja, pomlajevanje je oteženo ali onemogočeno. Posledično je ogrožena biološka pestrost v gozdovih. V podmladku ali mlajših sestojih marsikje ni več minoritetnih drevesnih vrst, ponekod pa tudi ni graditeljic sestojev (jelka).

Nimamo ustrezne metode, ki bi pokazala dejansko stanje glede objedenosti gozdnega mladja, ravno tako škoda, ki jo povzroča divjad v gozdovih, ni ovrednotena, pogoste pa so tudi težave pri uveljavljanja odškodnin za nastalo škodo v gozdovih.

Lastniki gozdov so tudi premalo vključeni v proces načrtovanja ukrepov v gozdovih pri gozdnogospodarskem načrtovanju pa tudi lovskogojitvenem načrtovanju. V procesu lovskogojitvenega načrtovanja lastniki lahko sodelujejo le prek organizacij, saj ni javne razgrnitve načrtov, je samo javna predstavitev.

V Sloveniji je že doseženo optimalno razmerje me gozdom, kmetijskimi in urbanimi površinami, zato ni več smiselno povečevanje gozdnih površin. Čeprav v določenih okoljih, predvsem na kmetijskih območjih, primanjkuje gozda, pa ta v nekaterih delih Slovenije porašča že več kot 90 % površin. In v okoljih z nadpovprečno gozdnatostjo bi morali poenostaviti postopek pridobivanja dovoljenj za krčitve gozdov.

Na drugi strani je bilo preveč avtomatizmov za vključevanje zaraščajočih površin v gozd (revizije GGN GE). Zdaj naj bi to delali s soglasjem lastnika, ki pa je o poteku revizije obveščen le prek spleta (moral bi biti pisno).

Velike spremembe v okolju in posledično podnebne spremembe so dale gozdovom v povezavi s tem novo vrednost; so ponor toplogrednih plinov in prispevajo k ugodni bilanci ogljika. Les postaja spet aktualna surovina. Vendar pa je premalo promocij lesa in spodbud za uporabo lesa. Zelo se je skrčil obseg spodbud za uporabo lesa v energetske namene in obseg spodbud za investicije v sodobne kotle. Premalo aktivnega svetovanja je tudi o uporabi biomase. Državne

institucije bi morale biti primer dobre prakse za uporabo lesa.

V povezavi s podnebnimi spremembami se srečujemo s pojavom novih škodljivcev. Ali smo dovolj pripravljeni nanje in ali širša gozdarska stroka sploh kaj ve o njih?

Podnebne spremembe povzročajo tudi intenzivnejše vremenske pojave (močni nalivi). Z zaskrbljenostjo pa ugotavljamo, da sredstva za urejanje hudourniških strug ne sledijo dejanskim potrebam.

3 GOSPODARSKI VIDIK

Kljub vsem pozitivnim atributom, s katerimi opisujemo stanje slovenskih gozdov: t. j. da so sonaravni, dobro ohranjeni, da se lesna zaloga in prirastek povečujeta oz., da je lesna zaloga že skoraj optimalna (320 m³/ha), pa po drugi strani ugotavljamo, da ne znamo izkoristiti, kar nam nudijo oz., kar bi lahko. Etata ne dosegamo, struktura struktura sotimentov, ki so jih napadli škodljivci je neugodna, tako da je iztržek od prodaje manjši kot bi lahko bil. Velika ovira za takšno stanje sta med drugim tudi razdrobljena gozdna posest in pomanjkanje infrastrukture v gozdovih. Zadostna infrastruktura je temelj za učinkovito gospodarjenje v gozdovih. Sredstva iz programa razvoja podeželja so namenjena tudi sofinanciranju le-te. Vendar pa je postopek pridobivanja upravnih dovoljenj tako zahteven, da so imeli lastniki majhne in razdrobljene posesti manjše možnosti za kandidiranje za sredstva. Poleg tega so na ta sredstva za sofinanciranje prometnic lahko kandidirali le preko združenj.

Vsekakor je razdrobljena in majhna posest velika ovira za učinkovito gospodarjenje z gozdovi. Prepoved delitve gozdnih parcel, manjših od 5 ha, sicer obstaja, ni pa prepovedan vpis solastnine, ki je za gospodarjenje še bolj neugodna. Zaradi lažjega gospodarjenja kmetijska in gozdna zemljišča ne bi smela biti v solastnini.

Lastniki lahko učinkovitost pri gospodarjenju z gozdovi povečajo, če se povežejo. Tako vsaj kažejo nekatere izkušnje prek meja (Avstrija). Pri nas se je proces povezovanja v takšni obliki (društva) začel

leta 2001. Pričakovanja na področju povezovanja in njegovih učinkov so bila velika. Čeprav so bili narejeni veliki premiki na tem področju, pa je bilo doslej zelo malo ali skoraj nič skupnega pojavljanja na trgu. Proces združevanja je treba nadaljevati in nadgraditi s to tržno komponento – skupno pojavljanje na trgu, skupno opravljanje del, uvajanje sodobnih tehnologij.

Zaradi nezadostne usposobljenosti lastnikov in neustrezne tehnične opremljenosti so vse prepogoste delovne nezgode, velikokrat tudi s smrtnim izidom. In to kljub temu, da je velika obiskanost izobraževanj oz. tečajev o varnem delu. Mogoče bi veljalo razmisliti o neke vrste preizkusu znanja ob koncu tečajev.

Sicer pa tudi trg z gozdnimi lesnimi sortimenti ni najboljši. Cene lesa so sorazmerno nizke, poseben problem je prodaja manj kakovostnega lesa, še posebno po propadu celulozne industrije. Veliko tovrstnega lesa je potem namenjenega za kurjavo.

Glede na pozitivne učinke uporabe lesa za biomaso bi nujno potrebovali organiziran trg zanjo. Korak naprej so začete aktivnosti za ustanavljanje biomasnih logističnih centrov, ki bi nudili zanesljivo oskrbo s tovrstno surovino.

Vsekakor bi morala država več sredstev in energije nameniti promociji uporabe lesa, promociji gozda in gozdarstva ter podeželja nasploh ter zagotavljati enakomeren regionalni razvoj (ne samo verbalno).

Gozd poleg lesa daje še vrsto drugih dobrin. Eno izmed zelo pomembnih in perečih področij, povezanih z gozdom, je lovstvo. Glede na ugotovitve načrtovani odstrel ni realiziran, posledično se večajo populacije in se širijo na območja, ki jih prej ni bilo. Ravno tako niso realizirani načrtovani ukrepi v okolju, ki izboljšujejo prehranske možnosti za divjad.

Aktivnosti lovcev za preprečevanje škode so vse preveč pasivne, preprečevanje je večinoma prepuščeno lastnikom zemljišč (premalo sodelovanja). Veliko je nedorečenosti tudi pri ocenjevanju škode.

Lov nima samo ekološke in socialne funkcije, ampak tudi gospodarsko. V tem pogledu so lastniki zemljišč prezrti.

Veliko nedorečenosti je tudi pri nabiranju postranskih gozdnih proizvodov. Zakonske osnove sicer so, jih pa ne uresničujemo, poleg tega ni zadostnega nadzora nad tem.

Čebelarstvo ponuja veliko neizkoriščenih možnosti kot dodaten vir zaslužka. Še vedno pa nimamo pašnih redov, ki bi urejali pašo čebel.

Gozdne površine, vsaj nekatere, so zelo obremenjene s turizmom in rekreacijo. To sicer pomeni določene priložnosti za tamkajšnje prebivalce, obenem pa razvoj takih dejavnosti povzroča tudi negativne učinke. Turizem je lahko le ena od oblik dopolnilne dejavnosti na kmetiji, treba pa je spodbujati tudi druge dopolnilne dejavnosti, ki lahko prinesejo dodaten vir zaslužka. Programi iz razvoja podeželja so ena od priložnosti za zagon dejavnosti.

Pri razvoju podeželja, kmetijstva in gozdarstva imajo poseben pomen ustrezne svetovalne službe. Premalo so povezane in preveč ločeno obravnavajo svoje segmente na kmetiji in premalokrat obravnavajo kmetijo kot celoto.

4 DRUŽBENI VIDIK

Socialne funkcije gozdov postajajo vse pomembnejše, zato je vsaj na določenih območjih tudi pritisk javnosti nanje zelo velik. Pri nas so gozdovi za javnost odprti, dostop je prost. Za javnost je to samoumevna vrednota, ki pa je vedno ne zna dovolj ceniti. Pogoste so različne zlorabe. Pereč problem je odlaganje odpadkov in puščanje smeti v naravi, gozdu. 157. a člen Zakona o varstvu okolja nalaga lastnikom zemljišč odgovornost za smeti na njihovih zemljiščih ne glede na to, kdo jih je tam odvrigel. To je popolnoma v nasprotju z evropskim načelom odgovornosti povzročitelja in v nasprotju s 5. čl. Zakona o gozdovih, ki lastnikom nalaga dovoliti v svojem gozdu prost dostop in gibanje drugim osebam.

Pogoste so tudi različne, gozdu neprilagojene turistične in rekreacijske dejavnosti brez soglasja lastnikov. Čeprav bi organizatorji morali pridobiti soglasja, pa v praksi to še ni zaživel.

Posebno obravnavo zasluži nabiranje gozdnih plodov. To je sicer omejeno z različnimi akti,

vendar pa praktično ni nadzora nad upoštevanjem pravil. Poleg tega ni dorečen 25. člen Zakona o gozdovih, kdaj in s katerimi pogoji ministrstvo lahko omeji ali prepove nabiranje gozdnih plodov.

Veliko delovnih nezgod v gozdovih ni problem samo z gospodarskega, ampak tudi z družbenega vidika (posledice).

Ker postajajo socialne funkcije gozda vse pomembnejše, bi država morala prilagajati deleže sofinanciranja ukrepov v gozdovih.

Resolucija tudi večkrat omenja sobivanje z

živalsko komponento (zveri). Dejstvo je, da so velike zveri naravna vrednota, ki jo moramo ohraniti. Vendar so tudi meje, do kje je še mogoče sobivanje ljudi in zveri. Na določenih območjih je sobivanje že na kritični točki. Žal pa lokalno prebivalstvo nikakor ne more vplivati na upravljanje z velikimi zvermi. O teh vprašanjih je premajhen socialni dialog. Na odločanje imajo prevelik vpliv naravovarstvene organizacije. Vsekakor država ni prevzela polne odgovornosti za posledice zavarovanja teh vrst.

Zveza lastnikov gozdov Slovenije in Nacionalni gozdni program

V letu 2007 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel Resolucijo o nacionalnem gozdnem programu. Resolucija predstavlja v naslednjih letih temeljni dokument slovenskega gozdarstva, na osnovi katerega se bodo sprejemale pomembne odločitve in posledično tudi gozdarska zakonodaja. V času priprave so bili v javno razpravo vključeni tudi lastniki gozdov, predvsem preko njihovih interesnih združenj. Zaradi prevladujočega deleža zasebne gozdne posesti je lastnikom gozdov v dokumentu posvečeno precej prostora. Za lastnike gozdov je še posebej pomemben gospodarski vidik gozdov. Zato smo v prispevku skušali analizirati dosegljive cilje in izvajanje usmeritev iz resolucije. Posebno pozornost smo posvetili tudi dejavnostim Zveze lastnikov gozdov Slovenije

in njenih članov – lokalnih društev lastnikov gozdov v zvezi z uresničevanjem Nacionalnega gozdnega programa. Ugotovili smo, da je bilo v zadnjih dveh letih sicer opravljenih kar nekaj aktivnosti, ki so slovensko gozdarstvo približali ciljem resolucije. Pri tem imajo svoj delež tudi združenja lastnikov gozdov. Kljub temu ugotavljamo, da Nacionalni gozdni program v praksi še ni zaživel v polni meri. Z vidika lastnikov gozdov je še posebej simptomatično kronično pomanjkanje finančnih sredstev za uresničevanje programa na vseh področjih gospodarjenja z zasebnimi gozdovi.

Jože MORI univ. dipl. inž. gozd.
Zveza lastnikov gozdov Slovenije